

Szocializmus és közösségi művészet

Kerekasztal-beszélgetés szegedi festőkkel

Az elmúlt év novemberében kilenc szegedi képzőművész — Dér István, Fontos Sándor, Novák András, Cs. Pataj Mihály, Pataki Ferenc, Pintér József, Vinkler László, Zombori László és Zoltánfi István — kapott meghívót arra a pályázatra, melynek eredményeként pannó díszíti majd az MSZMP Szeged városi bizottsága tanácskozástermének falát. A kilenc alkotó közül nyolc készítette el terveit, melyekhez a kiíró szervek megfogalmazták tartalmi igényeket. A feladat természetéből adódóan, olyan murális alkotás terveit várják, mely tükrözi a párt politikáját, kifejezi jelenünk, szocialista építőmunkánk eredményeit, építi a hagyományokra, a munkásmozgalmi örökségre, s utal Szeged városának fejlődésére. Lényegében tehát az elmúlt ötven-hatvan esztendő forradalmi folyamatára utal, a Szeged életében is érzékelhető világméretű szocialista forradalom győzelmét, igazságát hirdeti. Úgy éreztük a tervek elkészülte után, az alkotói műhelymunka első fázisának befejeztével érdemes és hasznos összefoglalni a két-három hónapos alkotómunka során felgyűlt gondokat elkötelezettségről, pártosságról, szocialista realizmusról, a szocialista képzőművészet jelképeiről, a város újmódi mecénási szerepének egyik jelentős, minden bizonnyal új távlatokat nyitó kezdeményezéséről.

Lapunk szerkesztősége a gondolatok, vélemények kicserélése érdekében kerekasztal-beszélgetést rendezett, melyre meghívta a pályázaton részt vevő nyolc alkotót. A meghívást heten — Dér István, Fontos Sándor, Novák András, Cs. Pataj Mihály, Pataki Ferenc, Zombori László és Zoltánfi István — elfogadták. A szerkesztőség képviselőjében a beszélgetést Tandí Lajos vezette.

— Az elmúlt években sokszor megfogalmazódott a képzőművészeknek az az igénye, hogy szeretnének minél több nagyméretű megbízást kapni. Ennek szellemében született jó néhány esztendővel ezelőtt a városi tanács dísztermében levő kettős falikép, ez hívta életre az oly hamar segítség és támogatás nélkül maradt, emiatt megszünt városdekorációs bizottságot is. Néhány évi szünet után hogyan fogadták a pályázati felkérést a szegedi festőművészek?

Novák András:

Azt hiszem valamennyiünk véleményét mondom: jólesett, hogy ilyen fontos és jelentős megbízásnál ránk, szegedi festőkre gondoltak a megrendelők. Nem vagyunk ugyanis elkényeztetve ilyen és hasonló munkákkal. Természetes igényünk, hogy időről időre megmérassunk önmagunk és a közönség előtt ilyen murális feladatokkal.

Cs. Pataj Mihály:

Nyolcunk számára ez a pannópályázat elsősorban megtiszteltetés, a lehetőségek kapuinak kitérása volt. Megmutathattuk, mire vagyunk képesek, mit tudunk megoldani ebben, a ritkán művelt műfajban. Versenyfutáshoz is hasonlíthatnám a pályázatot, ahol csak egy résztvevő érhet célba — a legfelkészültebb,

akinek legoptimálisabbak voltak a lehetőségei, aki ki tudta használni a pályaelőnyöket. Ezen vázlatok, tervek elkészítése két-három hónapos töprengő-kísérletező munkát követelt tőlünk. Biztos vagyok benne, mindenki a lehető legjobban igyekezett produkálni, ám, mint mondtam, csak egy lehet a nyertes. Örülök, ha az illetékesek módot találnának arra, hogy a többi terv, elképzelés se maradjon csírállapotban, ne fusson zátonyra. Megvalósítható lenne valamennyi üzemekben, vállalatoknál, iskolákban.

Dér István:

Magunkra is rákényszerített kényelmességi állapotban élünk, festjük a magunk hol jó, hol gyengébb táblaképeit. A város mecénáló szerepének szép példája e mostani pályázat, de igazi szerepét, a művészekben rejlő, lehetőségeket kibontó, nevelő küldetését akkor töltene be igazán, ha — alkalmanként kevesebb művész bevonásával — többször biztosítanának ilyen inspiráló, számvetésre is készítő pályázatot. Mivel nagyon ritka még az efféle munka, bár igényeljük a feladatot, megtorpanunk a lehetőség előtt, szorongásokkal, gátlásokkal fogunk munkához. Úgy érzem, a művészek többségében benne él a közös

ségi alkotások készítésének igénye, de néha megkérdem magamtól, megvan-e a kollektív művészetre a társadalmi igény is? Mert kettőn áll a vásár! Kiváló példákat sorakoztathatunk fel a kollektív művészetek virágzására, társadalmi, politikai formáló erejére, izlésnevelő küldetésére és agitatív funkciójára Mexikótól a Szovjetunióig, ám itthon mintha nem éreznék ennek fontosságát. Pedig világosan kell látnunk — s ennek éppen napjainkban értek meg a feltételei —, hogy a közösségi művészet és a szocializmus édestestvérek.

— Ezzel a gondolattal a pályázat tartalmi részének legfontosabb kérdéséhez érkeztünk. Bár a kiírás tartalmi igényeket fogalmaz meg, elkerülhetetlenek bizonyos, a szocialista képzőművészet által már kikristályosított jelképek alkalmazása. Mennyire lehetett ezeket a jelképeket eredeti módon alkalmazni, újrafogalmazni, esetleg más viszonylatokba helyezve, új vonásokkal gazdagítani?

Fontos Sándor:

Nem tudtam megszabadulni a már meglévő jelképektől, s mivel ezeket hagyományos módon alkalmaztam, kompozíciómon sematikussá váltak. Nem izzítja át ezeket a szimbólumokat hitem, nem hitelesíti az alkotó és a mű közötti bensőségi viszony. Minden motívum pusztán önmaga maradt, nem tudtak új összefüggésekbe kerülni egymással, ezáltal képtelenek voltak új tartalmak hordozói lenni. Energiám nagyrészt lekötötte a budapesti kiállításomra való készülődés. A probléma azonban ma is izgat, foglalkoztat. Izgalmas feladat lenne továbbgondolni, folytatni a kísérletezést, elemezni az egymásra hatásokat, új szintéziseket keresni. Mindenesetre örömmel teli hasznos kényszerűség volt ezen kérdések tisztázása. Az utóbbi években a művészek idegenkedtek ilyen konkrét eszmiségű, elkötelezett, pártos műveket alkotni. Az ötvenes évek száraz-rideg sematikus stílusa maig árnyékot vet az ilyenfajta próbálkozásokra. Hiszem viszont, hogy megfelelő művészi hévvel, töltéssel, korunk kérdéseire kere-

sett válasszal, korszerű tartalommal újra lehet és újra kell élesíteni az elkötelezett, pártos ábrázolást, a kollektív művészeteket.

Pataki Ferenc:

A feladat jellege tág teret biztosított, hogy új módon, a konvekcióktól megszabadulva gondoljunk át elmúlt fél évszázadunk társadalmi, politikai és művészi fejlődését. Az ábrázolási kísérleteket természetesen nem formai jegyek határozzák meg, nem jelképek vagy szimbólumok kérdése. Magam részéről ennek az elmúlt ötven esztendőnek dinamikusan fejlődő mozgását, forradalmi lendületét törekedtem tetten érni. Tervem központi gondolata ennek a fél évszázadnak dinamizmusa, a szocialista eszmék diadala, robbanásszerű betörése és ellenállhatatlanul kiteljesedő győzelme, a harcok, elentmondások sorozata, a permanens forradalom eszménye volt.

Zombori László:

Marxista ideológiánk művészi, képi jeleit keressük. Ez ma sokkalta nehezebb feladat, mint például a szocialista forradalom kezdeti szakaszában, ötven-hetven évvel ezelőtt, amikor gyökeresen új, forradalmi ideológia művészi jelképeit meg kellett teremteni. Gondoljunk csak a legkézenfekvőbb példákra: a Magyar Tanácsköztársaság plakátjaira. Szinte a semmiből, egyik napról a másikra születtek ezek az agitatív, forradalmisító, korszerű képi nyelvek, maig érvényes jelképeket teremtve megalkotott alkotások. Ma az akkor igaz és hiteles szimbólumok önmagukban sokszor üresek, közhelyszerűek, sematikusak, élettelenek. A meglévő újrafogalmazásával, a bonyolult, differenciált viszonylatok átfogó ábrázolásával kereshetjük a mi lehetőségeinket. Ugyanakkor nem baj, ha egy-egy művön a vörös zászló vörös zászló marad.

— A feladat tartalmi részének mindenképpen legfontosabb tisztázandó alkotói kérdése a művészi elkötelezettség, a szabadság és felelősség dialektikája volt. Hogyan tisztázódtak ezek a kérdések a műhelymunka folyamataiban?

Dér István:

Az áttételes fogalmazás, a konkrétból általánossá emelés művészi folyamata hosszú időt igényel. Az éresi idő rövidségéből adódott, hogy hiába él, lüktet bennünk a kor, hiába tartjuk kezünket az élet ütőerén, hiába tisztázódik bennünk politikai hovatartozásunk, eszmei-ideológiai kiállásunk, még nem találjuk meg ennek művészi vetületeit, képi jeleit. Vagy ha körvonalá-

zódna is ezek, még nem tudjuk kompozíciós motívumként használni, a motívumok szintézisét megteremteni. Ezért is kerestem mostani pannótervemben újfajta megközelítési módot. Az egyén és társadalom, a család és közösség viszonyának képileg is sok szépséget feltáró megfogalmazásával azt igyekeztem erősíteni, hogy a szocialista ember csak közösségekben tud élni, kiteljesedni, csak kollektívában valósíthatja meg önmagát, s számára a köz ügye személyes ügyvé nemeseedik.

Zoltánfi István:

Nagyon nehéz szétválasztani egy ilyen feladat tartalmi, azaz politikai, társadalmi, művésztörténelmi motívumait és a megvalósítás mozzanatait. Sőt, amit képileg el szeretnénk mondani, azt verbálisan nagyon nehéz megfogalmazni. A munka folyamán a társadalmi szándék tisztázása és a megvalósulás segítik egymást, visszahatnak egymásra, az egyik továbbblendíthatja a másikat. Mintha az alkotófolyamat is azt igazolná, hogy az elmélet és a gyakorlat egymástól elválaszthatatlanok.

Cs. Pataj Mihály:

A szocialista realizmus igazi lényegét, a művészi szabadság és felelősség dilemmáját és egységét, társadalmi küldetését a ma képzőművészeinek kell kimunkálni. Üresen csengő jelszavak és jelképek nélkül is hűséggel, pontosan és elkötelezetten, a valóságból kiindulva, örömeinkre, gondjainkra választ keresve.

Novák András:

Ugy gondolom, a pályázat eddigi része is sokat segített annak az örökségnek tisztázásában, művészi megvalósításában, melyet József Attila úgy fogalmazott meg: „A harcot, amelyet őseink vívtak, / békévé oldja az emlékezés / s rendezni végre közös dolgainkat, / ez a mi munkánk; és nem is kevés”.

A pályázatra beérkezett nyolc résztvevő tizenegy pályamunkáját értékelték a zsűri. Véleménye értelmében négy festőművész részvételével újabb forduló következett. Így Dér István, Novák András, Pataki Ferenc és Zombori László a konzultációs megbeszélések után újabb tervek készítését. Az MSZMP Szeged városi bizottsága tanácstermébe az elkészült pannó valószínűleg jövő év április 4-én adják át.

Pataki Ferenc, Novák András (felül), Dér István, Zombori László (alul), Cs. Pataj Mihály, Zoltánfi István (11. oldalon, felül), Fontos Sándor és Pintér József (11. oldalon, alul) pannóterve.

